

לפרשת קורח: אשת און בן פלת

קורח יצא לקרב אידיאולוגי נגד משה והדרך שבה נבחר להנהיג את ישראל. בעובדה שעמדות הכח המועטות ורכוז בידי משפחתו של משה, הוא ראה אות לשחיתות. על פי חז"ל ביקש קורח צדק חברתי. בעיניו, השחיתות קיימת לא רק בעצם תפיסת עמדות ההכרעה, אלא גם בטובות ההנאה הנובעות ממנה - תרומה, מעשר בהמה וכדומה, טובות הנאה המפרנסות יפה את משפחת ה'מלוכה' ועושקות את הציבור (במדבר רבה, קרח, יח, ד). במחלוקת שנתגלעה בין קרח ומשה על תפקידי ההנהגה היו לקורח תומכים רבים שלהם, על פי האבן עזרא, היה עניין משלהם במאבק. עצם הטיעון על ריכוז הכח בידי משפחה אחת, נגע גם בשאר חלקי העם כאשר ניטלה הסמכות מן הבכורים והועברה לידי הלוויים בני שבטו של משה. (אב"ע, טז, א ד"ה ויקח קרח).

בתוך המולת התהיות על המבנה השלטוני והמחלוקת הגדולה באשר לאופייה של ההנהגה, הופיע אדם אחד בשם און בן פלת. און מופיע בתחילת הפרשה כמי שתומך בקורח ובמהפכה (במדבר טז, א). אך בסוף הפרשה שמו אינו נזכר בין הנענשים. חז"ל מאירים את עינינו בסיפור המתרחש בשולי המחלוקת הגדולה, מאחורי הקלעים ונסתר מעין הסערה. מעשה שאין לו כח השפעה ממשי על המהלכים. מעשה שלא עוצר את המהומה ולא את תוצאתה. אבל, המעשה הזה מייצג זווית רעיונית שלישית במחלוקת.

אמר רב: און בן פלת אשתו הצילתו,

אמרה ליה: מאי נפקא לך מינה? (אמרה לו: מה תרויח מן המחלוקת?)

אי מר רבה - אנת תלמידא, ואי מר רבה - אנת תלמידא. (בין אם משה הרב ובין אם קרח הרב, אתה

התלמיד) (בבלי, סנהדרין קט, ב)

חז"ל אומרים שאשתו של און הצילתו. און פרש מן המחלוקת ומקרב עדת המפגינים בשלב מוקדם. ברגע האמת הוא לא הצטרף למורדים. המניע האמיתי להעדרותו לא היתה תמיכה גורפת במשה. העדרותו גם לא נבעה מאמונה חזקה בה' או מהפנמה של ערך נשגב. לכאורה, מה שעמד בבסיס ההתנתקות מן המהלכים הפוליטיים היה שיקול אינטרסנטי צר. ממילא המלחמה היא בין שני אנשים, מעמדו האישי לא יתקדם ולא ישתנה. מה לו אם ישלם מיסים למשה ומה לו אם ישלם מיסים לקרח? עמדת ה'פרווה' הזו, אינה מעוררת הזדהות, ודאי לא בקרב אנשים שחושבים שמעורבות חברתית ופוליטית היא חלק מן המשחק, וכי מי שמצביע, משפיע. כשישנן שאלות הרות גורל על הפרק, רובנו מנסים להזיז את שאלת התועלת האישית, ולראות את עצמנו כיחידה מן הכלל. אנו מאמינים כי כחלק מעדת ה' ומכח זה על האדם מישראל לשאת באחריות ובנטל לבחון בקפידה את ההסדר שיבטא במדויק את מלכות ה' בעולם. במצב בו העם נלחם על עתידו, הנסיגה לשאלות של טובה אישית נתפסת כחרפה.

אולם חז"ל לא סברו כך. בהמשך, הגמרא אומרת "היינו דכתיב (משלי י"ד) חכמות נשים בנתה ביתה - זו אשתו של און בן פלת, ואולת בידה תהרסנה - זו אשתו של קרח. (במדבר ט"ז) " (שם, קי, א). חז"ל העצימו את חכמתה של אשת און בן פלת וראו בתפיסתה פתח לגאולה ולהצלה. אפשר היה לטעון שהדגש של חז"ל הוא על התוצאה שהשיגה אשת און. וכי אין לייחס לתוכן דבריה משקל של ממש, שכן, מדובר ב'טריק' שתכליתו - ההצלה ממוות - היא העיקר. לענ"ד, נראה שבדברים שהושמו בפיה של אשת און בן פלת על ידי חז"ל מוצגת עמדה מקובלת ואפשרית, שלישית. זאת ועוד, אבקש לטעון כי, לא בכדי מגיעה עמדה זו מעזרת הנשים.

העובדה שאין לנשים הזכות לבחור ולהיבחר, מציבה את הנשים באקס-טריטוריה המאפשרת להן להציג אלטרנטיבה משמעותית. אשת און איננה חלק מן הפוליטיקה לא באופן מעשי, ולא במובן מהותי. זה מאפשר לה לאמץ לא רק עמדה ביקורתית הלועגת למשחקי המעמד אלא גם לראות את המחיר של ההיכללות הממסדית, ואת השפעתה בבית פנימה.

בס"ד, אתר בית מורשה, מיכל טיקוצ'ינסקי, פרשת קורח, תשע"ג

התוצאה הכמעט מתבקשת מכך היא בניית תיאוריה המציבה את התא המשפחתי כיסוד כסא ה' ובחזית המאבק לקבלת עול מלכות שמים.

התופעה 'השולית הזו' של און בן פלת וסיפורו, אולי אינה חלק מן הסיפור ההיסטורי של פרשת קורח ועדתו. היא נדמית כתמונה צדדית שנשמרה בקצה הלא רלוונטי של הדיון, מפני שהדיון המרכזי נערך סביב מבנה המוסדות, סביב שאלות ההנהגה הגדולות. בתפיסה המקובלת שאלות אלה מעצבות את דמותו של העם. אולם, באופן אחר, סיפור זה הוא דווקא סיפורו של חלק נכבד של העם שאומר את דברו בעשייה החינוכית ובקבלת עול מלכות שמים שאינה מחוברת בהכרח למוקדי הכח. סיפור שפעמים רבות כלל אינו מסופר. "חכמות נשים, בנתה ביתה" (משלי).